

Муниципальное бюджетное дошкольное образовательное учреждение -
детский сад «Чуораанчык»

Экология ба аьас дьарыктаныы конспега «Ыраахтааьы туус»

Бэлэмнэнии болох

Воспитатель: Константинова Наталья Владимировна

КК-первая

Педстаж- 21год

2017г.

Экология ба аяас дьарыктаны конспега «Ыраахтаабы туус»

Бэлэмнэни болох

Сыала:

Уорэтэр:

1. Туус туунан ойдобуллэрин чинэтии.
2. Туус туругун, уратытын (свойства) туунан билиилэрин ханаты.
3. «Тууунан урууудуубут» нетрадиционной ньыманы туунан урууудуурга уорэтии.
4. Билэр-керер урганнарынан туунан эттиги кэтээн керер сатабылларын чинэтии, кини туругун, уратытын быаарарга уерэтии (ууну инэрэр, сыта суох, туустаах, ууга суураллар, туустаах ууга эттиктэр тимирбэттэр).

Сайыннарар:

1. Туус оноуутун уерэтэргэ интэриэи сайыннары.
2. Санарар сананы, толкуйдуур, билиэн-керуен бабарар дьобуру сайыннары.

Иитэр:

1. Ыраас, чэнчис буоларга иитии.
2. Тууска харыстабыллаахтык сыыаннабарга уонна сепке туунан сатабылга иитии.

Дьарыктаны барыта.

Иитээччи: О5олоор, керун эрэ, бугун биьихэ Алтан Хайа хаьаайката куулэйдии кэлбит. Кини эьихэ сурук ыппыт. Арыан коруоххэин.

Сурукпут ис хобооно «Мин эьихэ5э таабырын-посылка ыттым, эппиэтин таайын эрэ!»

Иитээччи: Миигин анаардасты сизбэтэллэр да, миигинэ суох абааттар диир баар уу?
(туус)

Иитээччи: О5олор, туох туунан этиллэрий? (о5олор эппиэттэрэ).

Посылка иьитгэн туус табааран кордорор. О5олор, этин эрэ, туус туохха наадалаа5ый?

О5олор: Аска кутарга.

Иитээччи: Эьиги санаабытыгар, туус диэн туох буолуой?

О5олор: Туус – сир анныттан хостонор баай, дьоннор кинини туаналлар.

Иитээччи: Сууьунэн сыл аннараа оттугэр туус саамай ыарахан сыаналаах эбитэ уьу. Туус харчы оруолун толорор эбит. Тууска тугу бабар атылааьахха соп эбит: танас-сап, ас, сылгы уонна дьизэ. Солдаттарга харчы оннугар туус биэрэллэр уьу.

Тууьу остуолга сыаналаах иьиттэргэ уураллара, кинини харыстыьыллара, остуолга туустаах дьоннор баай ьал ахсааныгар киирсэллэрэ. Россияба ьылыргаттан мааны ьалдыттары туустаах килиэбинэн корсоллоро. Ол традицияны тутуьан билигин мааны ьалдыты туустаах килиэбинэн кундулууллэр. Ыалдытымсах буолууну бэлиэтиир.

Олох ьылыргы дьоннор талыллыбыт оту кутаа уокка уматан тууьу ьалаллара, онтон кулун приправа гьналлара.

Онтон билигин дьоннор тууьу муора уутун паардааннар ьалаллар. Тууьу паардааьын сурдээх уьун буолар. Ол иьин дьоннор атын ньыманы кердееннер булбуттар.

Иитээччи: Оьолор, тууьу хантан ьалалларый? (*оьолор эппиэттэрэ*)

Иитээччи: Тууьу араас ньыманан хостуулар (слайдаба кестер)

Иитээччи: Оьолор, киинэни себулээтигит дуо? Туус туьунан ессе билээри араас уопут оноруоххутун бабараьыт дуо? Мин эьигини кьра лабораториябар ьнырабын.

Уопут № 1 (4 оьону ьнырабын)

- Тууьу ейдеен кердубут эрэ (*хара кумааьыларга кутулан сытар*).

- Этин эрэ, туус хайдах дьуьуннээьий?

- Туус сыттаах дуо?

- Хайдах амтаннааьый?

- Хайдах эттигий: убаьас, кьтаанах, кутулар (сыпучеэ)?

- Туус тас керунуттэн боробуок курдук. Учугэйдик больойон кердехе кини таас кьырпахтарга майгынныыр. Тууьу ньуосканан баттаан кердубут эрэ, туох иьиллэрий? (*хачыгырыьыр*). Ньуосканан тууьу баттаахпытына кьырпахтарбыт хачыгырыьыллара иьиллэр эбит.

Уопут №2 (3 оьо)

Иитээччи: уулаах ьстакаанна туус куттахха, туох уларыйыы тахсыаьай?

Оьолор: Туус суураллыаба (*боруобалыьыьыт*)

Иитээччи: Уу хайдах дьуьуннэниэй (*елбееркей, дьэнкир, туустаах*) онорон боруобалыаххайын.

Оьолор: Тууспут уулан хаалла, кестубэт буолла.

Тумук: туус ууга суураллар эбит.

Онтон билигин атын уопут оноруохпут.

Уопут №3 (3 о5о)

Туустаах уонна тууҕа суох икки ыстакаанна уу ылабыт.

Сыммыт ыламмыт тууҕа суох ууга угабыт. Сыммытпыт хайаата? (*сыммытпыт тимирдэ*)

Аны атын сыммыты ылан туустаах ууга угабыт. Тугу керебут? (*сыммыт тимирбэт*) Бу уопут тумугунэн тугу этиэххэ себуй? (*туустаах ууга эттиктэр тимирбэттэр*)

Иитээччи: О5олор, билэбит дуо тууска урууҕу дуохха сеп, билигин биьиги тууска урууҕу дуохпут.

-Керун эрэ, дуоскаҕа туус кутуллубут. Мин эьихэ таабырын таайтарыам, эьиги эппиэттэрин таайан ону урууҕу дуоххут. Бол5омголоохтук истин:

«Моркуоп муннулаах, тымныыттан кутгаммат,

Кулуулээх доборбут сиппиирдээх турар эбит?» (*хаар кьи*)

(*о5олор тарбахтарынан тууска хаар кьиини урууҕу дуулар*).

«Дьуоска майгынныыр, сэбирдэхтэрэ суох, кыраыабай бэйэлээх Сана дьылга куулэйдии кэлэр эбит (*харыйаны урууҕу дуулар*)

«Кьыын халлаантан кетен туьэллэр, туу курдук сымнаҕастар, ма5аннар (*хаары урууҕу дуулар*)

Иитээччи: Керун эрэ, кыраыабай да хартыыналар буоллулар.

Аптаах туус уратыта инэн эрэ буппэт. Алтан Хайа хаьайката интэриэьинэй посылка ыппыт. Кыраьанан буруллубут талах. Туох кыраьата талахха баарый?

(*о5олор эппиэттэрэ*)

Манник кыраьалаах талаьы онорор сурдээх боростуой: талахпытын элбэх туустаах ууга уган ылабыт уонна куурдабыт.

- Дьарыгы себулээтигит дуо? Тугу ейдеен хааллыгыт? Туус туьунан ессе билиэххитин баьараьыт дуо?

-Аныгыскы дьарыкка туус туьунан ессе элбэьи кэпсиэьим.

Манан биьиги лабораторияьа экскурсияьыт тумуктэнэр.